

LEDA-Nyt nr. 62 – December 2016

ISSN 1603-7006 Redigeret af Sussi Olsen, Anita Ågerup Jervelund og Merete Korvenius Jørgensen

Meddelelser fra bestyrelsen	s. 2
Indkaldelse til medlemsmøde	s. 3
Referat af den årlige generalforsamling 2016	s. 4
Årsberetning 2015-2016	s. 6
ROhist – hvem er brugerne, og hvad laver de på www.rohist.dk ?	s. 8
Kend din leksikograf	s. 17
Konferencer	s. 21

Medlemsmøde

Hvor er forretningsmodellen?

En empirisk analyse med særlig fokus på de
forretningsmæssige udfordringer i ordbøger og opslagsværker

v. Henrik Køhler Simonsen, CBS

Onsdag d. 1. februar 2017 kl. 15.00

Copenhagen Business School

Dalgas Have 15

2000 Frederiksberg

Lokale DSV089

Alle er velkomne

Der serveres kaffe og te i pausen

Meddelelser fra bestyrelsen

Imellem hvert nyhedsbrev lægges nyheder på vores hjemmeside: <http://leksikografer.dk>.

LEDA-Nyt udgives af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) og udkommer to gange om året. LEDA-Nyt udsendes fast til LEDAs medlemmer, og ældre numre af tidsskriftet kan desuden downloades fra LEDAs hjemmeside (www.leksikografer.dk).

Bidrag til næste nyhedsbrev sendes til formanden inden 1. marts 2017.

Dette nummer er redigeret af Sussi Olsen, Anita Ågerup Jervelund samt Merete Korvenius Jørgensen.

LEDA er en forening der fungerer som forum for praktisk og videnskabeligt ordbogsarbejde og ledes af en bestyrelse, som frem til næste generalforsamling består af:

Sussi Olsen (KU, NFI, Center for Sprogteknologi), formand, saolsen@hum.ku.dk

Merete Korvenius Jørgensen (DSL), næstformand, mkj@dsl.dk

Anita Ågerup Jervelund (Dansk Sprognævn), kasserer, aagerup@dsn.dk

Jacqueline Levin (Ordbogen A/S), jrl@ordbogen.com

Patrick Leroyer (Center for leksikografi, Aarhus Universitet), pl@asb.dk

Jørgen Bonde Jensen (Gyldendal), Joergen_Bonde@gyldendal.dk

Thomas Troelsgård (DSL), tt@dsl.dk

CVR: 37588997

Kontingent for medlemskab af Foreningen af Leksikografer i Danmark (LEDA) 125,- DKK (kan indbetales via netbank: reg.nr. 1551, kontonr. 1391968).

Kontingent for medlemskab af Nordisk Forening for Leksikografi (NFL) 160,- DKK (200,- NOK)

Henvendelse vedrørende indmeldelse og adresseændring sker til foreningens kasserer. Øvrige henvendelser rettes til formanden.

Medlemsmøde

Hvor er forretningsmodellen?

En empirisk analyse med særlig fokus på de
forretningsmæssige udfordringer i ordbøger og opslagsværker

v. Henrik Køhler Simonsen, CBS

Onsdag d. 1. februar 2017 kl. 15.00

Copenhagen Business School

Dalgas Have 15

2000 Frederiksberg

Lokale DSV089

Alle er velkomne
Der serveres kaffe/te i pausen

Referat af generalforsamlingen i LEDA onsdag den 20. april 2016 kl. 17.00

Københavns Universitet Amager

Njalsgade 136, lokale 27.0.47

I alt 10 deltog i generalforsamlingen.

Dagsorden ifølge vedtægterne:

1. Valg af dirigent og referent
2. Formanden aflægger beretning
3. Kassereren fremlægger det reviderede regnskab
4. Fastsættelse af kontingent
Bestyrelsen foreslår at kontingentet fastholdes på 125 kr. årligt.
5. Valg af formand
På valg er Sussi Olsen (indvalgt 2010).
6. Valg af to bestyrelsesmedlemmer og en suppleant
På valg er Merete K. Jørgensen (indvalgt 2012), Lena Wienecke Andersen (indvalgt 2010) samt Lotte Follin (indvalgt 2012).
7. Valg af revisor og revisorsuppleant
På valg er Christian Becker-Christensen og Pernille Neergaard-Dibbern.
8. Forslag
9. Eventuelt

Ad 5. Sussi Olsen modtager genvalg.

Ad 6. Merete K. Jørgensen modtager genvalg.

Ad 7. Christian Becker-Christensen og Pernille Neergaard-Dibbern modtager genvalg som hhv. revisor og revisorsuppleant.

Ad 1 Valg af dirigent og referent

Liisa Theilgaard blev valgt til dirigent, og Jacqueline Levin til referent.

Der blev indkaldt til generalforsamling på LEDAs hjemmeside www.leksikografer.dk og pr. mail til medlemmerne onsdag 30. marts, dvs. 3 uger før, og dirigenten konstaterede at generalforsamlingen således var lovligt indkaldt.

Ad 2 Formanden aflægger beretning

Formandens beretning kan læses i sin helhed på side 6.

Generalforsamlingen godkendte årsberetningen.

Ad 3 Kassereren fremlægger det reviderede regnskab

Kassereren fremlagde et regnskab med et spinkelt overskud hvis lidenhed blandt andet skyldtes rødvin til usædvanligt mange foredragsholdere.

Generalforsamlingen godkendte det reviderede regnskab.

Ad 4 Fastsættelse af kontingent

Bestyrelsen foreslog at kontingentet fastholdes på 125 kr. pr. år, dvs. uændret, som foreslået

på generalforsamlingens indkaldelse.

Generalforsamlingen godkendte forslaget.

Ad 5 Valg af formand

På valg var Sussi Olsen (indvalgt 2010), som modtog genvalg, hvilket generalforsamlingen tilsluttede sig.

Ad 6 Valg af to bestyrelsesmedlemmer og en suppleant

På valg var Merete K. Jørgensen (indvalgt 2012), Lena Wienecke Andersen (indvalgt 2010) samt Lotte Follin (indvalgt 2012). Merete K. Jørgensen modtog genvalg, som bestyrelsesmedlem. I stedet for Lena Wienecke Andersen stillede Patrick Leroyer, og som suppleant i stedet for Lotte Follin stillede Jørgen Bonde. Generalforsamlingen tilsluttede sig alle tre.

Ad 7 Valg af revisor og revisorsuppleant

På valg var Christian Becker-Christensen og Pernille Neergaard-Dibbern. Begge modtog genvalg, og dette tilsluttede generalforsamlingen sig.

Ad 8 Forslag

Der var ikke indkommet forslag fra medlemmerne.

Ad - Eventuelt

Jacqueline havde en kort demonstration af hvordan LEDA-medlemmer med Facebook ”synes om” og ”følger” LEDAs Facebookside.

Formanden takkede Lotte Follin for hendes indsats i bestyrelsen, hvilket Lena Wienecke Andersen har til gode da hun ikke kunne være til stede.

Dirigenten takkede for god ro og orden.

Årsberetning for LEDA for året 2015-2016

v. formanden og kassereren

Medlemsmøder

Der har været afholdt tre almindelige medlemsmøder siden sidste generalforsamling.

D. 7/10 holdt Héctor Martínez Alonso og Sussi Olsen fra Center for Sprogteknologi, NFI, Københavns Universitet et foredrag om grovkornet semantisk opmærkning af danske tekster med de såkaldte supersenses i FKK-projektet Semantic Processing across domains.

D. 18/11 holdt Merete K. Jørgensen, Thomas Troelsgård og David Svendsen-Thune, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab foredraget 'Når en + en + en giver mange' om et projekt ved Gammeldansk Ordbog der har koblet den gammeldanske lemmabestand til moderne ordbøger og har udlagt en række lemmatiserede tekster på middelaldertekster.dk.

Og i dag har vi hørt Malte von Sehested fra Gyldendal fortælle om 'Når ordbøgerne går på nettet i undervisningen'. Med udgangspunkt i skoleordbog.dk talte han om de overvejelser Gyldendal har gjort sig om den pædagogiske brug af ordbøger i skolen, når ordbøgerne er digitale.

Bestyrelsesmøder

Der har været afholdt 5 bestyrelsesmøder i det forløbne år, d. 7/10, 18/11, 20/1, 17/3 og 20/4. Møderne har haft de samme faste punkter som tidligere år: LEDA-Nyt, medlemsmøder og hjemmesiden. Den årlige bestyrelsesfrokost med revisor og revisorsuppleant blev afholdt d. 8/1 i Café Gammeltorv.

Generalforsamling 2015

Den årlige generalforsamling 2015 blev afholdt d. 29/4.

Her blev Anita Ågerup Jervelund, Jacqueline Levin samt Thomas Troelsgaard genvalgt.

Revisor og revisorsuppleant (Christian Becker-Christensen og Pernille Neergaard-Dibbern) blev ligeledes genvalgt.

LEDA-Nyt

LEDA-Nyt er udkommet to gange i perioden, nr. 60 i november 2015 (23 sider) og nr. 61 i april 2016 (30 sider).

Det er Sussi Olsen, Anita Ågerup Jervelund og Merete Korvenius Jørgensen der har stået for det redaktionelle arbejde.

Hjemmeside

Arbejdet med hjemmesiden varetages af Lena Wienecke Andersen. Der lægges løbende leksikografisk relevante begivenheder såsom konferencer og workshoper på hjemmesiden, og medlemsmøderne annonceres. Desuden bliver registre over LEDA-Nyt opdateret ind imellem, sidst med assistance fra Jacqueline Levin.

LEDA har nu også en Facebook-side som Jacqueline Levin tager sig af.

Medlemstal

Foreningen havde ca. 65 betalende medlemmer i 2015. I 2015 er 5 medlemmer udmeldt af

foreningen (alle er fra ODT), og mere end 10 personer har undladt at betale kontingentet. Det er vores indtryk at en del ganske enkelt glemmer at betale, også selvom der sendes en rykker. Vi har fået 1 nyt medlem.

Økonomi

Kontingentet har været 125 kr. siden 2000, og bestyrelsen foreslår at det fortsætter uændret. I år har foreningen et driftsoverskud på 217 kr. Det er noget mindre end i 2014, hvor det var på 1.366 kr. Årsagen til det mindre overskud hænger sammen med at der fortsat er færre der betaler medlemskontingent, og indtægterne er derfor lavere. Desuden har vi i år haft lidt flere udgifter til vingaver til foredragsholderne.

ROhist – hvem er brugerne, og hvad laver de på www.rohist.dsn.dk?

Af Philip Diderichsen og Anne Kjærgaard

På siden rohist.dsn.dk kan man se hvordan ord er blevet stavet i udvalgte retskrivningsordbøger fra 1872 frem til 2012. Der er på nuværende tidspunkt adgang til 10 forskellige retskrivningsordbøger på rohist.dsn.dk. De fem retskrivningsordbøger der er udgivet af Dansk Sprognævn (altså retskrivningsordbøgerne fra 1955, 1986, 1996, 2001 og 2012), er søgbare, dvs. man kan skrive et givet ord i søgefeltet og se i hvilke ordbøger ordet står. De 5 ældste ordbøger (Dansk Haandordbog fra 1872, Saabys Dansk Retsskrivningsordbog fra 1892, Saabys Retsskrivningsordbog fra 1918, Dansk Retsskrivningsordbog fra 1923 og Dansk Retsskrivningsordbog fra 1945) ligger på siden i faksimile, dvs. man kan slå op i dem ved at bladere i en scannet udgave af ordbøgerne.

Her i artiklen vil vi beskæftige os med brugerne af siden. Hvor mange er der, hvad karakteriserer dem, og hvad laver de på siden? Vores oplysninger om brugerne er tilvejebragt vha. Google Analytics.

Hvis man skulle være interesseret i indholdet på siden, og hvordan man kan søge på siden, kan man få grundig besked i Diderichsen, Hartling, Kjærgaard og Kristiansen (2014 og 2015).

Hvor mange brugere har siden?

Fra siden blev lanceret i efteråret 2014 og året ud, havde siden 838 brugere. Det samlede antal brugere i 2015 var 2244. Ser man på det gennemsnitlige antal brugere pr. dag, giver det følgende gennemsnit for 2014 og 2015:

År	Antal dage i perioden	Antal brugere i perioden	Gennemsnitligt antal brugere pr. dag
2014	90 (3. oktober – 31. december)	838	9,3
2015	365	2244	6,1

Det er ikke specielt overraskende at der har været stor aktivitet på siden i månederne lige efter lanceringen, og det er heller ikke overraskende at interessen er dalet lidt i løbet af 2015¹.

Et andet mål for trafik på siden er antallet af sessioner (en enkelt bruger kan besøge en given side mange gange, og hvert besøg vil tælle som en session).

I tabellen nedenfor giver vi en oversigt over antallet af sessioner fordelt over de enkelte kvartaler fra lanceringen i 2014 og hele 2015.

¹ Ved en fejl fik vi ikke ekskluderet vores egen brug af ROhist fra optællingerne, som det ellers var intentionen. Det bærer tallene selvfølgelig præg af. Men som det vil fremgå nedenfor, er det på ingen måde kun os selv der har brugt siden.

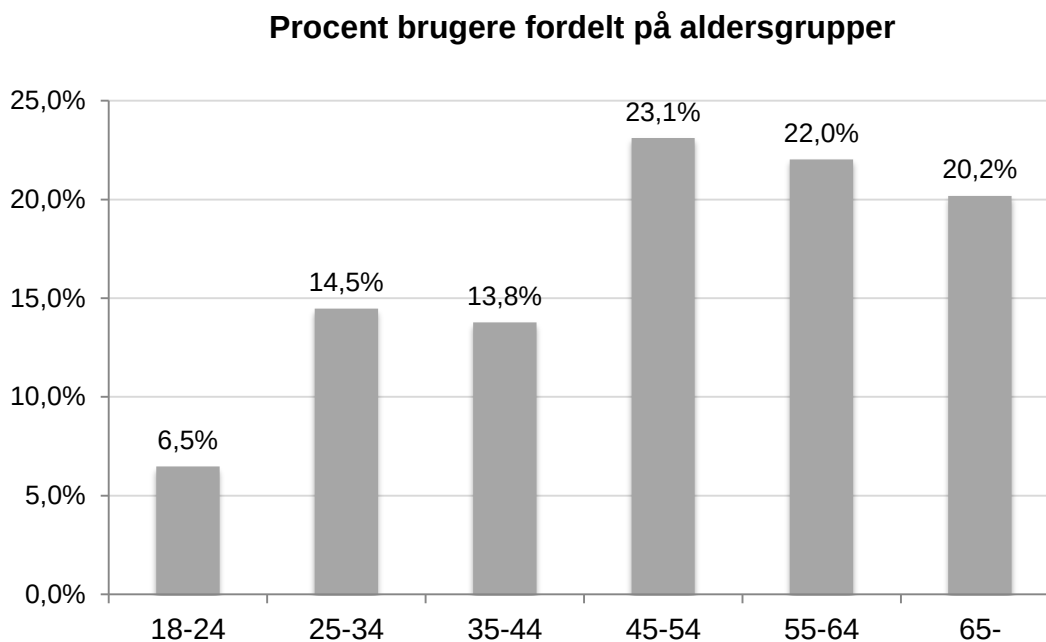
Kvartal	Antal dage i kvartalet	Antal sessioner i kvartalet	Gennemsnitligt antal sessioner pr. dag
4. kvartal 2014	90 (3. oktober – 31. december)	2218	24,6
1. kvartal 2015	90	2038	22,6
2. kvartal 2015	91	1638	18
3. kvartal 2015	92	1306	14,2
4. kvartal 2015	92	1369	14,9

I løbet af de fire første kvartaler falder besøgstallet støt. Det kunne dog tyde på at det er ved at stabilisere sig i tredje kvartal – i hvert fald er der cirka lige så mange sessioner i 4. kvartal som i 3. kvartal af 2015.

Selv da besøgstallet var på sit højeste, var det forsvindende lille i forhold til en side som sproget.dk der havde over 5 millioner sessioner i 2015. Det har imidlertid aldrig været tanken at nå besøgstal der er bare i nærheden af sproget.dk – dertil er emnet alt for snævert. Men det er interessant at den øgede tilgængelighed til viden om retskrivningshistorie tilsyneladende har resulteret i en øget interesse. I 2015 besvarede Sprognævnet i alt 6170 sproglige spørgsmål i nævnets telefonservice. En fjerdedel af disse spørgsmål handlede om ortografi, langt størsteparten selvfølgelig om vanskeligheder med den gældende ortografi. Antallet af specifikt ortografihistoriske spørgsmål er beskedent. Selvom ROhist formentlig har rykket nogle søgninger fra papirudgaverne til hjemmesiden, så virker det altså stadig sandsynligt at siden faktisk har øget interessen for ældre stavemåder i dansk.

Hvad karakteriserer brugerne?

Kort sagt er vores kernebruger en kvinde på mellem 45 og 54 år der har besøgt siden før, jf. figur 1.



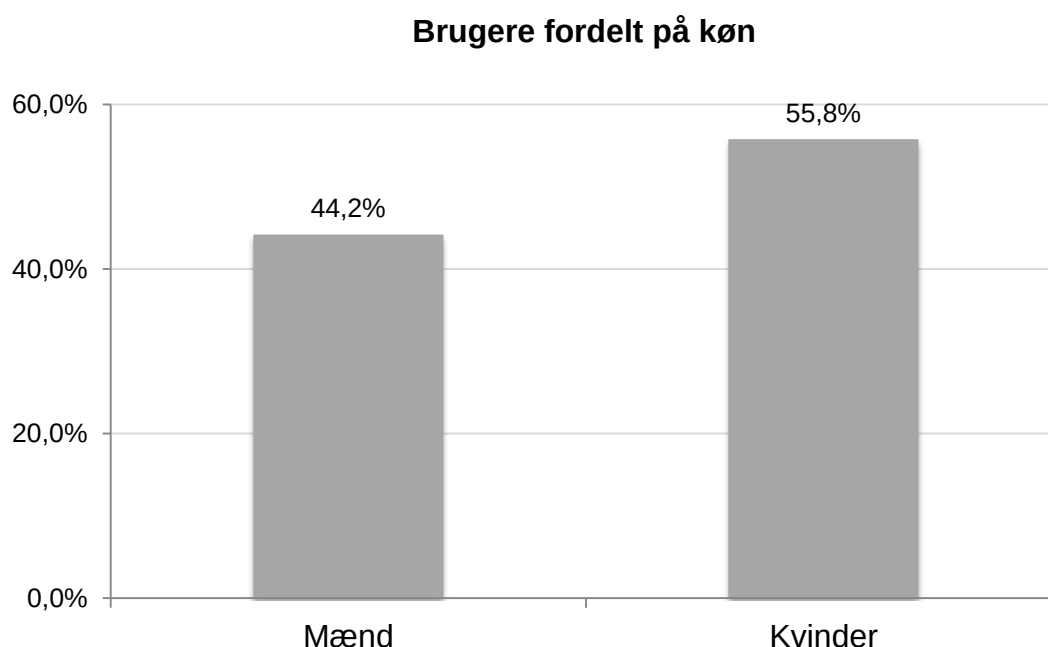
Figur 1. Aldersfordelingen blandt de sessioner der har været på siden fra lanceringen til og med 31. december 2015. Tallene er for de ca. 40 % af vores brugere som Google Analytics har aldersdata for.

Vi må konkludere at vi har bedre fat i de hel- og halvgamle end vi har i de 25-44-årige. Denne aldersfordeling er ikke helt i overensstemmelse med hvad vi kunne ønske. Formålet med siden har nemlig været at skabe en side der blev anvendt af to målgrupper:

1. Professionelle brugere, altså fx forskere og studerende der arbejder med fx retskrivning eller ordbøger.
2. Almindeligt sproginteresserede, dvs. folk uden særlige faglige forudsætninger der fx interesserer sig for hvordan et bestemt ord er blevet stavet på forskellige tidspunkter, eller hvornår et ord første gang optræder i en dansk retskrivningsordbog.

Det har altså været et erklæret formål med siden at få fat i de studerende, og ud fra aldersfordelingen at dømme lader det ikke til at vi har så godt fat i denne gruppe som vi kunne ønske.

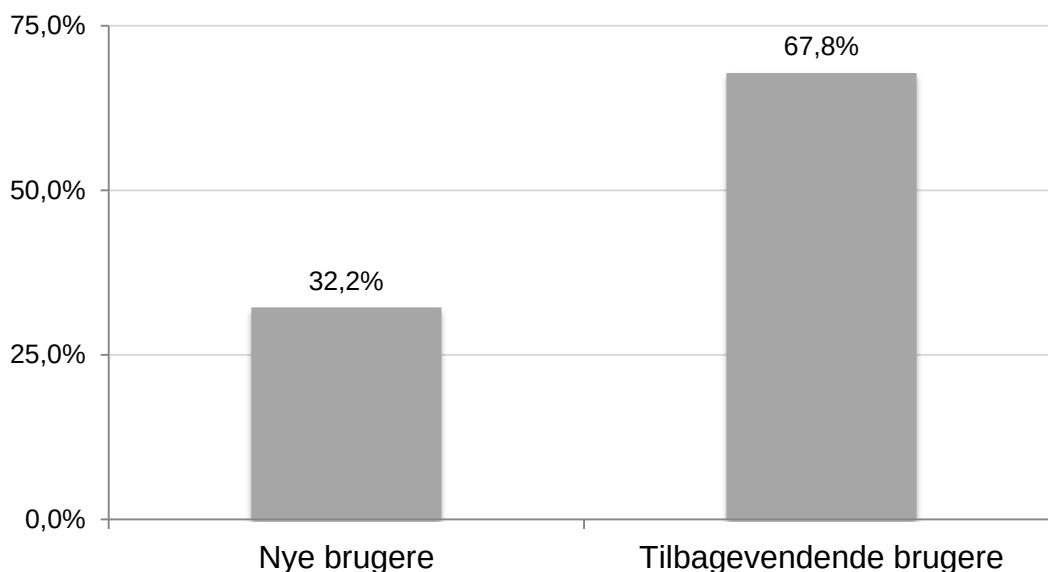
Hvad angår kønsfordelingen, er der en overvægt af kvinder, jf. figur 2.



Figur 2. Kønsfordelingen blandt de sessioner der har været på siden fra lanceringen til og med 31. december 2015. Tallene er for de ca. 40 % af vores brugere som Google Analytics har kønsdata for.

Fordelingen mellem nye og tilbagevendende besøgende giver en indikator for hvor mange der bruger siden igen, jf. figur 3.

Brugere fordelt på nye og tilbagevendende



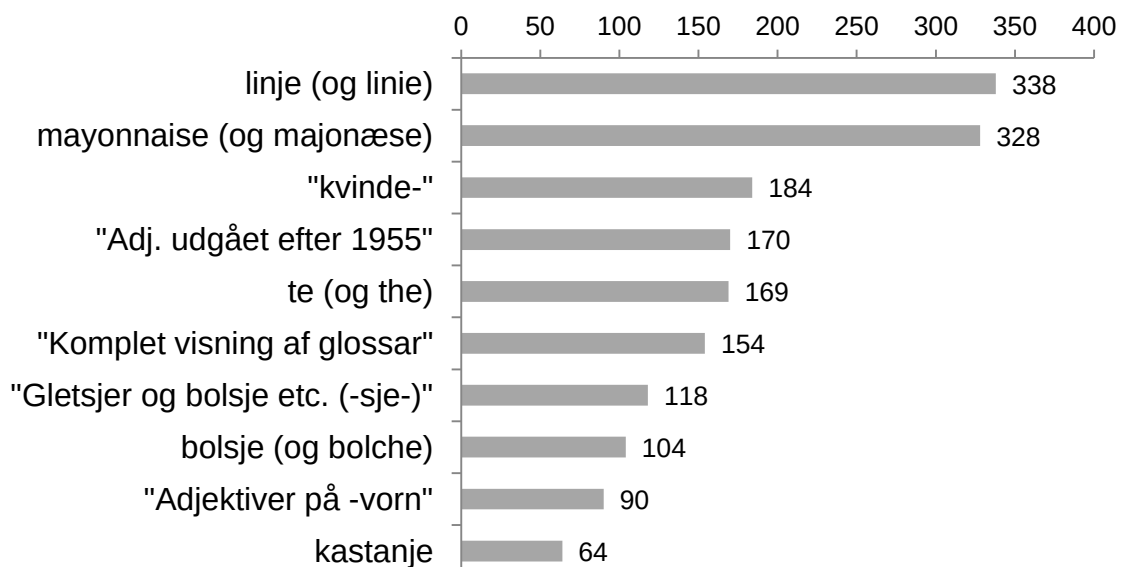
Figur 3. Fordelingen af nye og tilbagevendende brugere af ROhist.

Fordelingen mellem nye og tilbagevendende brugere er ganske tilfredsstillende. Næsten en tredjedel af brugerne er nye, hvilket betyder at siden har en vis tiltrækningskraft og kontinuerligt tiltrækker brugere der ikke kender ROhist. De resterende to tredjedele er gengangere, hvilket tyder på at siden er værd at vende tilbage til.

Hvad søges der på?

Hvis vi kigger i de søgninger der er foretaget i ROhist, så ser topti ud som i figur 4.

Hyppigste søgninger i ROhists levetid



Figur 4. Topti over ord der er søgt på i ROhist i absolutte tal.

Topti-listen er domineret af de søgeforslag som vi har foreslået på forsiden: På tredjepladsen kommer søgninger på ”kvinde-” som førsteled. På fjerdepladsen følger søgningen på adjektiver der ikke har været med i Retskrivningsordbogen siden 1955. På sjettepladsen kommer vores preview af det færdige ROhist i form af opslaget ”glossar”, på syvendepladsen kommer ord der indeholder -sje-, og på niendepladsen søgningen på adjektiver der ender på -vorn. Derudover er ordet *kastanje* på tiendepladsen det ord der vises som eksempelsøgeord når man går ind på siden. Det får tilsyneladende nogen til at søge på ordet igen.

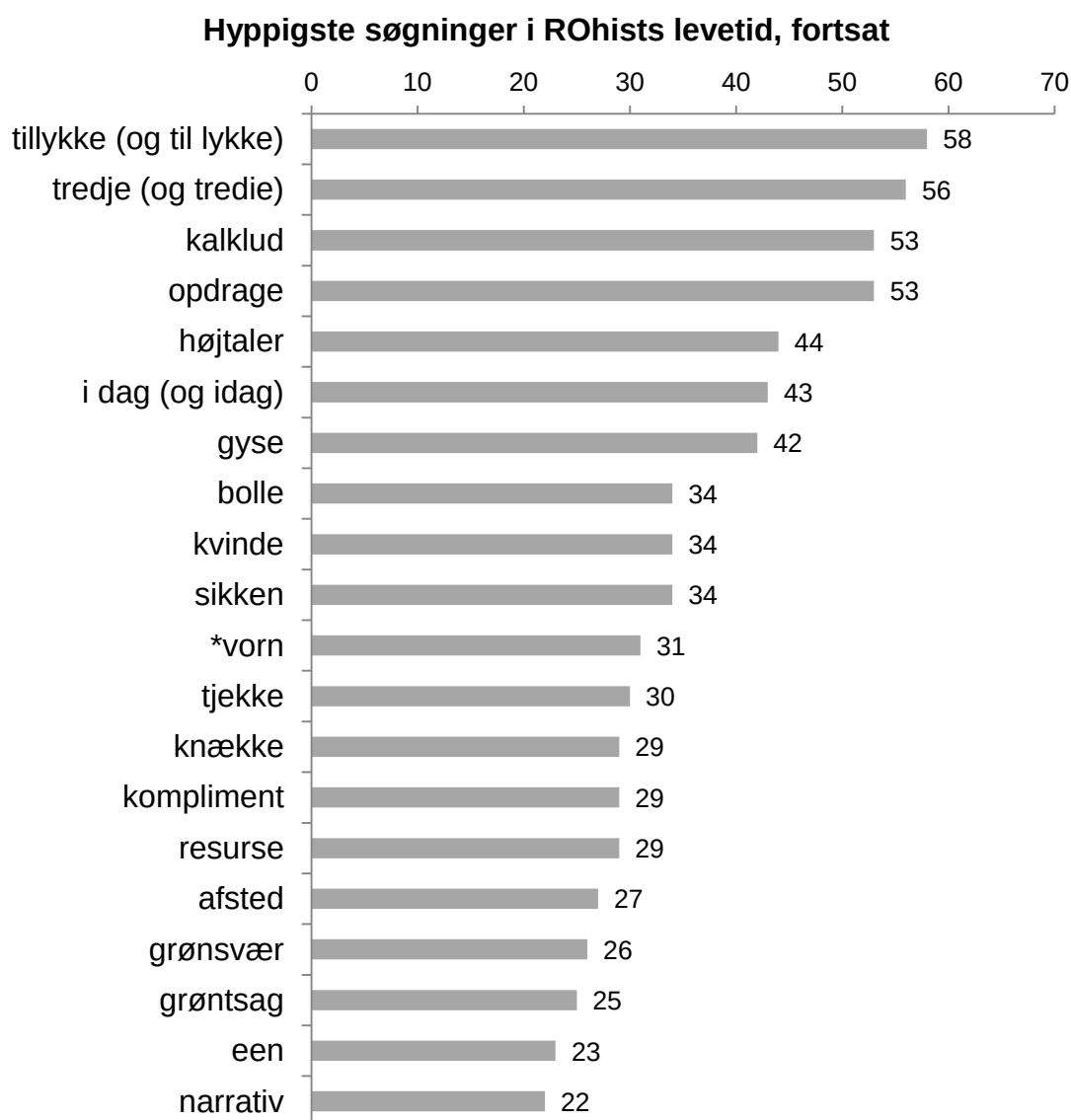
At vores søgeforslag med links fra forsiden er så populære, antyder at det er en god ide at give brugerne nogle ideer til hvad de kan søge på. Langt de fleste ord i de retskrivningsordbøger der på nuværende tidspunkt er søgbare, staves jo på samme måde i alle retskrivningsordbøgerne. Det er selvfølgelig en central pointe ved siden at der faktisk ikke er særligt mange ord der har ændret staveform, men det kan på den anden side resultere i en lidt kedsommelig brugeroplevelse hvis folk søger på de ord de lige kan komme i tanke om – for derefter at konstatere at ord som *hest*, *hus* og *lampe* ikke har ændret staveform fra 1955 og frem.

En række brugere er dog faktisk selv kommet på søgeord. På førstepladsen ligger *linje* og *linie*, og på andenpladsen finder man *mayonnaise* og *majonæse*. Stavningen af *linje/linie* har modtaget en del opmærksomhed gennem tiden, og det er derfor ikke så overraskende at der er mange der har søgt på netop dette ord. Og hvis nogen skulle have troet – eller måske ligefrem håbet – at majonæsekrigen var glemt, kan de altså godt tro om igen. Den gullige dressings prominente placering kan dog være påvirket af at vi udsendte en pressemeddelelse om siden hvor eksemplet *majonæse/mayonnaise* var nævnt i overskriften.

De to andre ord på listen som vi ikke selv har inviteret brugerne til at søge på, er *te* og *bolsje*. *Bolsje* kan være inspireret af vores søgeforslag på ord med -sje-. Tilstedeværelsen af *te* og *the* på listen er ganske overraskende. Ordet er et eksempel på en utroligt sejlivet stavefejl, nemlig *the*, der har været forkert lige siden Dansk Haandordbog, der var den første officielle retskrivningsordbog for dansk, udkom i 1872². Det er imidlertid vores indtryk at mange slet ikke er opmærksomme på at *the* faktisk er en stavefejl, og derfor havde vi ikke forventet at ordet ville være på listen.

De næste 20 ord på ranglisten er domineret af ord hvor brugerne tydeligvis selv har gjort sig tanker om ordenes retskrivningshistorie, og godt halvdelen af dem er ord som på en eller anden måde har ændret status i retskrivningsordbøgerne i tidens løb.

² Alle vores oplysninger om hvordan ortografien har ændret sig for enkeltord, er baseret på de ordbøger der er blevet udvalgt til at indgå i rohist.dsn.dk. For oplysninger om hvordan enkeltord i tidens løb er blevet stavet ifølge andre retskrivningsordbøger, bekendtgørelser og lignende, henviser vi til Henrik Galberg Jacobsens ordlister i Ret og Skrift bd. 2, s. 634-707.



Figur 5. Plads 11-30 på listen over ord der er søgt efter i ROhist.

Ud af de 20 ord på listen er der faktisk sket noget med 13 af dem i de ordbøger der er tilgængelige på ROhist:

- **Tillykke** blev mulig i ét ord i 1986.
- Staveformen **tredje** har været den eneste tilladte siden 1946 hvor *tredie* blev afskaffet
- **Højtaler** blev tilladt som sideform til *højttaler* i 1986.
- Søgninger på ordet **bolle** kan selvfølgelig dreje sig om spisen (der er med i samtlige retskrivningsordbøger fra 1872 og frem), mens verbet *bolle* først kom med i 1986 (den ældre form af verbet, *bole*, er med i samtlige ordbøger fra 1872 frem til 2012).
- **Sikken** er altid blevet stavet sådan, men ordklasseangivelsen blev ændret fra stedord til adjektiv i 1986.
- **Tjekke** kan både dække over verbet og substantivet. Verbet *tjekke/checke* kom ind i Retskrivningsordbogen i 1986, og *tjekke* har været den eneste korrekte form siden

2001. Substantivet har man siden 1986 kunnet stave *tjekke/tjekker* (i 1955 kunne man vælge mellem *tjekker* og *czeker*, og formen *Tjekker* går tilbage til 1918).

- Sidste gang **knække** blev bøjet uregelmæssigt i en retskrivningsordbog var i 1872 (hvor man både kan finde den uregelmæssige form *knak* og den regelmæssige form *knækkede*).
- **Kompliment** var ifølge retskrivningsordbogen fra 1986 kun fælleskøn, mens man siden 1996 har kunnet vælge mellem *en* og *et compliment*.
- **Resurse** blev indført som sideform til *ressource* i 1986.
- **Afsted** i ét ord har kun været muligt siden 2012.
- Hvad angår ordet **grøntsag**, har formen med *t* været mulig siden 1923. Frem til 1986 kunne man i øvrigt kun finde flertalslemmaet *grøntsager* i retskrivningsordbøgerne, entalslemmaet *grøn(t)sag* kom først ind i 1986.
- Staveformen **een** har ikke været tilladt siden 1946.
- Ordet **narrativ** fandt første gang vej til en retskrivningsordbog i 1996.

I de følgende ord kan man forestille sig at brugerne har haft en forventning om at der er sket noget med ordene, uden at det dog er tilfældet: I forbindelse med ordet *opdrage* kunne man være interesseret i at vide om verbet er blevet bøjet uregelmæssigt, altså om det i præteritum har heddet *opdrog* (det har det ikke i nogen af de retskrivningsordbøger man har adgang til fra ROhist). På samme måde kunne man være interesseret i at se hvordan *gyse* er blevet bøjet i forskellige retskrivningsordbøger (samtlige retskrivningsordbøger på siden anfører *gyste/gøs* og *gyst*). Som det fremgår af listen, har der været en del søgninger på *i dag* og *idag*, og det tyder på at nogle brugere har undersøgt om det nogensinde har været tilladt at stave *i dag* i et ord (svaret er nej, forbindelsen blev i øvrigt først et selvstændigt opslagsord i 1996). *Grønsvær* figurerer formentlig på listen fordi man kan være i tvivl om om der mon har været et *t* i ordet på et tidspunkt (det har der ikke, i modsætning til *grøn(t)sag*).

Et par af de resterende ord på listen er formentlig påvirket af de søgeforslag vi har på forsiden, nemlig søgninger på *kvinde** og **vorn*. Endelig er det noget af en gåde at *kalklud* er det 13. mest søgte ord på siden. Det findes kun i ODS (der kan fortælle at det er 'en af læsket ell. ulæsket kalk tilberedt lud'), og vi har ikke nogen fornuftig forklaring på hvorfor det figurerer på listen.

20 tilfældige ord

Et andet indblik i søgningerne på siden kan man få ved at se på hvad der er søgt på nogle enkelte gange. I det følgende afsnit behandler vi 20 tilfældige ord der er søgt på tre gange (bemærk at store og små bogstaver er bevaret; søgninger på fx *doula* med små bogstaver er altså ikke taget med):

*Højttaler, viden, øve, *O*T*æ*, *læ, usexet, toptune, Avlskarl, over, Doula, *tei*, aaring, Jysk, Selfie, Ligesom, Omsider, bedugget, kjære, *tau*, kemi*

En række af disse søgestrengene viser tydeligt at ROhist i et vist omfang bliver brugt som Wordfeud- eller kryds-og-tværs-ordbog, nemlig **O*T*æ*, *læ, *tau* og *tei**.

Flere af ordene er desuden enten blevet indført eller taget ud af Retskrivningsordbogen i perioden fra 1955 til i dag. Det drejer sig om ordene *avlskarl* (der sidste gang optrådte i retskrivningsordbogen fra 1955), *bedugget* (der kom ind i 1986), *doula* (der kom ind i 2012

og i øvrigt betyder 'fødselshjælper'), *toptune* (*tune ind* kom ind i 1986, mens *toptune* ikke står i nogen danske retskrivningsordbøger) og *usexet* (der kom ind i 2012). På listen optræder også *selfie* der blev indført i den elektroniske udgave af retskrivningsordbogen i 2014³.

Derudover er der blevet søgt på et par stavemåder der ligger før de ordbøger der er søgbare indtil videre: *aaring* og *kjære*, altså ordbøger fra før 1955. Man må ind i og blade i faksimilerne af hhv. Dansk Haandordbog fra 1872 og Dansk Retsskrivningsordbog fra 1946 for at se de to former på ROhist.

Endelig er der en række ord der helt eller delvis har ændret staveform – eller som brugerne kunne tro har ændret staveform: *Højtaler* har som allerede nævnt haft sideformen *højtaler* siden 1986. Søgninger på *viden* kan have noget at gøre med fuge-s'et i sammen-sætninger med *viden(s)* (valgfriheden mellem *viden-* og *videns-* blev indført i 1986) – det er i hvert fald et spørgsmål der med jævne mellemrum optræder ved svartelefonen. *Jysk* har siden 1955 kun kunnet staves sådan – i retskrivningsordbøgerne fra 1946, 1923 og 1918 var der dog valgfrihed mellem *jysk/jydsk*, i retskrivningsordbogen fra 1892 anføres kun *jydsk* og i ordbogen fra 1872 kun *jysk*! *Kemi* er blevet stavet sådan siden 1872. *Ligesom* er blevet stavet i ét ord siden 1986. Før 1986 skulle adverbiet staves i et ord, mens konjunktionen i tidsbetydningen (altså 'idet', i modsætning til betydningen 'på samme måde som') skulle staves i to ord. Det gælder dog ikke i retskrivningsordbogen fra 1972 hvor *ligesom* altid skulle skrives i et ord. For *omsider* gælder det at det altid har skullet skrives i et ord.

Restgruppen indeholder en række ord hvor det kan være vanskeligt at gennemskue hvad bevæggrunden for at søge på dem kan være. Man kunne forestille sig at nogen har søgt på *over* i et forsøg på at finde flere oplysninger om forbindelser som *over for* (der fra 2012 kan staves i et ord uanset om forbindelsen har en styrelse eller ej), mens vi ikke tør gisne om hvad der motiverer søgningerne på *øve*.

Konklusionen her må være at ROhist i høj grad bliver brugt til det den er beregnet til. Derudover lader der til at være en anvendelse som vi ikke havde forestillet os, nemlig søgninger med jokertegn der bliver brugt til forskellige ordlege; og det er vi selvfølgelig bare glade for!

Afslutning

ROhist-projektet har foreløbig udmøntet sig i et velfungerende ortografihistorisk website, og vi modtager meget gerne ris og ros fra brugerne. Selvom vi måske ikke får rettet alle fejl vi bliver gjort opmærksomme på, lige med det samme, så søger Sprognævnet løbende om midler til at videreføre projektet, og vi håber at vi en dag kan genoptage og endeligt afslutte projektet.

På nuværende tidspunkt mangler vi for det første at gøre alle de ordbøger der kun er tilgængelige som faksimile, søgbare fra sidens søgefelt. Desuden gik det oprindelige projekt ud på at føre ROhist helt tilbage til Ove Mallings Store og gode Handler af Danske, Norske og Holstenere fra 1777 der fungerede som en slags officiel retskrivning i latinskolen frem til år 1800. Når alle disse værker forhåbentlig en dag ligger på ROhist i søgbar form, vil man således kunne få et godt overblik over de sidste cirka 240 års retskrivningshistorie

³ Ord der er kommet ind i retskrivningsordbogen efter 2012, er imidlertid (endnu) ikke at finde på ROhist, dvs. det fremgår ikke af siden at et ord som *selfie* faktisk står i den nugældende udgave af Retsskrivningsordbogen.

på ordniveau.

For det andet vil vi gerne have meget mere fokus på *hvorfor* retskrivningen har ændret sig som den har ved at indarbejde nogle af pointerne fra Henrik Galberg Jacobsens disputats *Ret og Skrift* (2010) på siden. Udfordringen her i er i høj grad at finde en form der egner sig til webmediet. En mulighed kunne være at supplere søgeresultaterne med små oplysende tekster. Fx kunne man på søgeresultatsiden for ord som *charmør* (tidligere *charmeur*), *gletsjer* (tidligere *gletscher*) og *vanilje* (tidligere *vanille*), forklare hvorfor ordenes stavemåder er blevet ændret. På den måde ville brugeren ikke alene kunne bruge siden til at konstatere *at* retskrivningen har ændret sig på nogle punkter, men også få en større forståelse for *hvorfor* det er tilfældet.

Litteratur

Diderichsen, Philip, Anna Sofie Hartling, Anne Kjærgaard og Anna Kristiansen (2015): "I ulige linje fra Linje til linje. Og andre nedslag i Retskrivningsordbøger gennem historien". I: Dorthe Duncker, Eva Skafte Jensen og Ole Ravnholt: *Rette ord. Festskrift til Sabine Kirchmeier-Andersen i anledning af 60-årsdagen*. Dansk Sprognævns skrifter 46. S. 97-107. <https://dsn.dk/om-os/medarbejdere/anne-kjaergaard-1/i-ulige-linje-fra-linje-til-linje-og-andre-nedslag-i-retskrivningsordboger-gennem-historien> (10. august 2016).

Diderichsen, Philip, Anna Sofie Hartling, Anne Kjærgaard og Anna Kristiansen (2014): "Retskrivningsordbøger gennem historien – følg retskrivningens udvikling ord for ord på <http://rohist.dsn.dk>". I: *Nyt fra Sprognævnet*, 2014/4. S. 1-8. https://dsn.dk/nyt/nyt-fra-sprognaevnet/nyt-fra-sprognaevnet-2014_4 (10. august 2016).

Jacobsen, H.G. (2010): *Ret og skrift. Officiel dansk retskrivning 1739-2005*, bind 1 og 2. Dansk Sprognævns skrifter 42. Odense: Syddansk Universitet. http://rohist.dsn.dk/RetogSkriftBind1_samlet.pdf (bind 1), http://rohist.dsn.dk/RetogSkriftBind2_samlet.pdf (bind 2). Årsberetning 2015. Dansk Sprognævn.

Philip Diderichsen
Videnskabelig medarbejder
Dansk Sprognævn
phildi@dsn.dk

Anne Kjærgaard
Forsker
Dansk Sprognævn
akjaergaard@dsn.dk

Kend din leksikograf! – Ken Farø

Hvornår og hvordan kom du til at arbejde med faget?

Jeg havde nok gjort mig bemærket i oversættelsesundervisningen på det nu hedengangne Institut for Germansk Filologi hos undervisere som Jens Erik Mogensen, Carsten Hansen og Elisabeth Møller, som alle har eller har haft et eller begge ben i leksikografien. Oversættelse er stadig en af mine yndlingsdiscipliner, fordi den, ligesom leksikografien, forener det teoretiske med det metodiske og anvendelsesorienterede, den globale tekst- og verdensforståelse med de lingvistiske detaljer. I hvert fald blev jeg af *Die Schöne Müllerin* inviteret indenfor på Gyldendal, hvor en purung afhopper fra CBS, Jørgen Bonde, på klingende fynsk formanede mig om akribi og den slags, når jeg skulle sidde og indtaste mine læreres ændringer af manus fra store stakke papir; de ankom i enorme kasser. Jeg fandt hurtigt ud af, at det var muligt at gøre egne opdagelser og foreslå det ene og det andet og måske endda fange mine mentorer i en svipser eller en uhensigtsæssighed, hvad der dog blev fremført med største forsigtighed. Dette arbejde bekom mig vel, og blev siden suppleret med en ansættelse på Runologisk-Epigrafisk Laboratorium på Nationalmuseet, et gymnasieårsvikariat og ikke mindst en stilling som studentermedhjælp på Den Danske Ordbog. Begge mine leksikografiske studenterstillinger førte efter endt uddannelse til egentligt leksikografisk arbejde på både DSL, Gyldendal og Langenscheidt, kun afbrudt af min værnepligt på Sprogofficersuddannelsen.

Hvad kan du lide ved leksikografi?

At det næsten altid er muligt at gøre en forskel. At der altid er noget, der mangler, og at man kan yde både små og store bidrag til den evige proces med at dokumentere, beskrive, relatere, strukturere og tilgængeliggøre sproglig viden for andre. Jeg husker, at jeg en dag på DSL's lækre toilet tog mig selv i at knytte næven og hvæse: "Yes! Jeg er bare så skide (!) heldig at sidde her og tjene min løn på et århundrede-projekt med (tæt på) faglig kompromisløshed og i et miljø af topkvalificerede og dedikerede mennesker!". Faktisk søgte jeg en ph.d., ikke fordi jeg ville være forsker, men fordi jeg ville kvalificere mig yderligere til ordbogsarbejdet. At tingene med tiden så tog en anden drejning, så jeg i perioder havde vanskeligt ved at overkomme den praktiske leksikografi, var skæbnens ironi.

Hvad bryder du dig ikke om ved feltet?

Jeg vil først fortælle, hvad jeg ikke bryder mig om *uden* for feltet, nemlig folk i akademien, der ser ned på leksikografer som tørvetrillere og forskeraspiranter, der ikke blev til noget. Denne arrogante holdning vil blive straffet, når Den Store Metaleksikograf kommer og vejer os alle sammen og sender de selvglade leksikograf-bashere ned ad slisken til Humaniora-Helvede, hvor de til evig tid skal indtaste kinesiske ordbøger, uden at fatte en bjælde af hvad der står.

Men herudover er det superærgerligt, at det er blevet så vanskeligt både at tjene penge på og at leve af at lave ordbøger, og at monopoldannelsen blandet med manglende prioritering på forlagene gør leksikografien fra at være et stolt fag til en lille niche, der nærmest er en undskyldning for sig selv. Jeg tror, at vi som leksikografer bør gribe i egen barm og se i øjnene, at vi ikke oplyser vores medborgere og chefer nok om vigtigheden og kvaliteten af og kompleksiteten i vores arbejde.

Har du nogen leksikografiske kæpheste?

Ingen beskrivelse eller ækvivalens uden korpusstjek. Stol aldrig på din intuition, men test den systematisk. Ordbøger er ikke bedre end deres metodiske grundlag.

Hvad er du mest stolt af at have lavet?

Nu ville det være en kende overdrevet at sige, at jeg har ”lavet” Den Danske Ordbog; jeg har primært lavet noget rugbrødsarbejde i form af tjek af bl.a. autogeneret fleksionsmorfologi som studentermedhjælp; sidenhen lavede jeg systematiske søgninger på tværs af ordbogen med henblik på at indfange inkonsekvens og huller på andre områder. Men jeg er sindssygt stolt over og taknemmelig for, at jeg har fået mulighed for at opleve et par år af dette fantastiske projekts levetid samt dets udgivelse. Det har været prægende og har givet mig en del centrale redskaber i arbejdet med også mit nuværende fag. Jeg er glad for at have lært kloge, dygtige, morsomme og arbejdsomme mennesker som Kjeld Kristensen, Ebba Hjorth, Lars Trap Jensen, Henrik Lorentzen, Jan Heegaard, Henrik Hovmark, Thomas Troelsgaard og Jørg Asmussen at kende, for blot at nævne nogle få inspirerende navne.

Herudover er det meget tilfredsstillende at have arbejdet med både modersmåls- og fremmedsprogsleksikografi, med kommerciel og videnskabelig leksikografi, med ordbøger for både dansk- og tysktalende brugere, og at have deltaget lidt i den videnskabelige debat om genstanden, samt undervist i leksikografi og kombineret den med andre emner. Alligevel føler jeg stadig en grundlæggende ydmyghed over for hver ny opgave, fordi jeg ved, at der er noget, der kan gå galt, trods den førnævnte Bondesenske akribi.

Hvad er din største bommert?

Det burde man nok spørge mine forskellige chefer gennem tiden om. Men lad mig se: Den ultimative bommert er nok at være født for sent, i en tid hvor royalties er væk, og hvor leksikograf-stillingerne er få og lidet lukrative.

Herudover kan jeg nævne min tilsyneladende lidt for nidkære udlægning af det korpuslingvistiske princip på Den Danske Ordbog. Jeg var som ankerperson på bøjningsoplysningerne meget optaget af at sikre, at disse oplysninger afspejlede korpusdata. Det viste sig senere, at jeg havde været langt mere restriktiv end andre redaktører, og at det vist ikke var meningen i det omfang. Så hvis der er slinger på det punkt i ordbogen, kan det sagtens være min skyld. Så fik jeg skriftet.

Fortæl en god leksikografisk anekdote

Jeg fortalte engang under et forskningsophold i Zürich over en ostefondue en medstipendiat om mit leksikografiske virke. Det var da jeg lavede bilingval ordbog for Langenscheidt for danske brugere. Hendes svar var: ”Werden Wörterbücher wirklich gemacht?!”. In der Tat.

Jeg har ofte klukleet over de mange fantastiske citater i Den Danske Ordbog, som fx det vi har valgt at bringe på forsiden af novembernummeret af *Mål og Mæle* 2016, der er en dokumentation af det herlige lemma *juleløs*: ”Juleløses jul? Må jeg være fri. Så er de jo ikke juleløse!”.

Den næste er kun i en vis forstand leksikografisk, nemlig en internordisk samtale mellem to leksikografspirer på et fremragende ph.d.-seminar i Toscana, arrangeret af ildsjælene Ruth Fjeld, Bolette S. Pedersen og Rikke Hauge. Da den svenske datalingvistine og jeg sad tilbage i måneskinnet som de sidste og tømte kanderne med vin, kom jeg til at foreslå, om vi ikke skulle ”gå i seng”. Der opstod en pinlig pause, hvor hun kiggede på mig, og så sagde hun: ”Du menar, att vi skal gå och lägga oss?”. Så blev *jeg* pinligt berørt, og det endte heldigvis med, at vi gik ind til hver sin seng og sov, som vi nok også begge havde haft til hensigt.

Det leder på en måde videre til den sidste historie: Jeg må krybe til korset og indrømme, at jeg tilbragte dele af min i øvrigt højromantiske bryllupsrejse i Andalusien med at lave tyskordbog, som jeg diskret havde smuglet med i kufferten. Men KUN når min hustru selv tog initiativ til at boge den i siesta-skyggen. Måske en medvirkende årsag til, at der gik yderligere 5 år, før det første barn kom. Naturligvis et palindrom. Det havde jeg sværget, at det skulle være, siden jeg engang på KUA var til en fest, hvor netop palindromer havde gratis adgang.

Beskriv en typisk leksikografisk arbejdsdag/arbejdsproces for dig

Nu er det efterhånden en del år siden, at jeg har arbejdet som fuldtidsleksikograf. Jeg arbejder leksikografisk lidt i ryk, og det bliver ofte i ydertidspunkterne, men jeg er altid opmærksom på mulige oversete fænomener og kategorier på rejser, under læsning og lytning. Fx hører jeg på cykel til KUA altid *Deutschlandradio*, der giver både sprogligt og encyklopædisk input, og herfra høster jeg gerne.

Jeg tager først udgangspunkt i et antaget opslagsbehov hos en given gruppe. Hernæst undersøger jeg betydning, brug, morfologi, syntaks, kollokationer, udbredelse og evt. varietetsmæssige restriktioner. Bagefter overvejer jeg i tilfældet bilingvale ordbøger en mulig ækvivalent, som jeg fx finder ved at studere paralleltekster på målsproget. Endelig tester jeg min ækvivalenshypotese ved hjælp af monolingvale ordbogsoplysninger og korpusresearch.

Hvilket opslagsværk kan du ikke undvære?

Den Danske Ordbog, Ordbog over det Danske Sprog, Duden Universalwörterbuch som app på mobilen, Wikipedia og Duden Grammatik hører til mine faste følgesvende. Også korpora, som jo ikke er opslagsværker, men dataværktøjer, ville jeg være meget ked af at skulle undvære. De udgør en sand metodisk revolution. Bilingvale ordbøger bruger jeg derimod næsten kun som studieobjekt.

Har du en leksikografisk våd drøm?

Jeg har nærmest et gennemblødt lagen, *if you don't mind my saying so!* Så vi må nøjes med et lille udvalg:

Jeg ville gerne i langt højere grad end nu kombinere leksikografi og grammatikografi med hinanden. Lad mig komme med et eksempel: I dansk og tysk er der som (måske) bekendt en systematisk relation mellem de såkaldte vekselpræpositioner og deres rektion af hhv. akkusativ ved retningsbetydning og dativ ved sceneangivende betydning. Sådanne korrespondancer er slet ikke integreret nok i de bilingvale ordbøger, ligesom det stadig er meget vanskeligt at finde ud af, hvordan man anvender tiltalepronomet *Sie*, både på basis af opslag i ordbøger og grammatikker.

Endelig har jeg planer om og materiale til både en fraseologisk ordbog, et lingvistisk opslagsværk, et leksikon over de tyske efternavne i Danmark, og den ultimative ordbog over bevingede ord. Men skærmen er jo tålmodig og nådig, hverdagen anderledes ubønhørlig.

Ken Farø
lektor i tysk sprog, ph.d.
Københavns Universitet
Institut for Engelsk, Germansk og Romansk
kenfaroe@hum.ku.dk



Konferencer

14. Konference om Leksikografi i Norden

30. maj – 2. juni 2017

Íslands Universitet i Reykjavík

STOFNUN ÁRNA MAGNÚSSONAR
Í ÍSLÆNSKUM FRÆÐUM

NFL
NORDISK
FÖRENING FÖR
LEKSIKOGRAFI

NORDPLUS

Konferencen har både en tematisk del og en ikke tematisk del. Tema i 2017: Ordbøger og sproglige resurser.

<http://www.sprogkoordinationen.org/media/1340/1-rundskrivelse-nfl-konference-reykjavik-2017.pdf>

Frist for indsendelse af abstracts: 1. februar 2017.

Nordterm 2017

12.-15. juni 2017

Kongsberg, Norge

Tema for konferencen er: Hvem er brugerne av terminologiske ressurser – og hvordan når vi ud til dem?

www.nordterm2017.no

Nordterm 2017



Frist for indsendelse af abstract: 15. februar 2017

eLex 2017: Lexicography from Scratch

19.-21. sept. 2017

Leiden, Holland

<https://elex.link/elex2017/>

eLex 2017

Electronic lexicography in the 21st century: Lexicography from Scratch



Frist for indsendelse af abstracts: 1. februar 2017.

NoDaLiDa 2017

22.-24. maj 2017

Göteborg, Sverige

<http://nodalida2017.se/>



Frist for indsendelse af abstracts: 22. januar 2017.